

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 15. novembra 1985 - Leto XXXVII. - Štev. 21. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Novosti z zaščitnim zakonom

Še vedno nam je potrebna enotnost

Boj naše manjšine za pravičen zaščitni zakon traja že desetletja, v katerih smo doživeli marsikaj - trenutke upanja in velikih utvar ter druge čase, ko se je zdelo, da bo šlo vse po zlu in da se moramo sprijazniti s čakanjem na boljše dni. Nihalnica kronike našega boja se še ni ustavila. Še pred tednom dni smo bili prepričani, da je vladna kriza nepopravljiva in da se razdira tudi zakonodajna doba, v katero smo vlagali največja upanja, prepričani, da bomo ob desetletnici osimskih dogovorov vendarle doživeli trenutek dokončne odobritve zadovoljivega zaščitnega zakona. Minilo je nekaj dni, pa se stvari spet spreminjajo, čeprav se politične razmere niso dokončno ustalile. Nasprotno, kaže, da se bo zakonodajna doba nadaljevala v vzdušju rastočih konfliktov tudi v sami petstrankarski vladni koaliciji in v po-

časnem, postopnem in previdnem, zato pa nič manj obetavnem obnavljanju dialoga na levi, med socialisti in komunisti, ob načelnih vprašanjih bodočnosti italijanske družbe veliko prej, kot pa o vsebini sicer pomembnega finančnega zakona in sanacije državnega proračuna.

To so dejavniki, ki v marsičem spreminjajo politične okvire, v katerih se porajajo tudi novi trenutki v kroniki pričakovanja in zavzemanja za zaščito naše manjšine. Tak trenutek naj bi bila skorajšnja predstavitev vladnega osnutka, ki bi postal temelj nadaljnjih parlamentarnih razprav. O tem osnutku se veliko govori že nekaj let. Naša manjšina ni nikoli vztrajala pri stališču, da je potreben, čeprav smo se v določenih trenutkih sprijaznili z dejstvom, da bo pač to neizbežna pot za usklajevanja sicer

različnih pristopov do manjšinskega vprašanja, v okviru vladne koalicije in med demokratičnimi silami ustavnega loka.

Zadnjič se je o vladnem predlogu zaščitnega zakona govorilo pomladi letos, ko ga je Craxi naročil ministru za dežele Vizziniju. Dal mu je rok desetih dni, ki se je doslej že podaljšal na deset mesecev. Kdor je upal, da bo zaščitni zakon ob desetletnici osimskih dogovorov že odobren in objavljen v uradnem listu, je najbrž samo dokazal, da so vrste naivnežev neizčrpne, ne glede na zemljepisne koordinate.

Okoli vladnega osnutka se je začela plesti večplastna politična dialektika, ki se je sukala okoli osnovnega vprašanja, kdo naj določi njegovo vsebino, oziroma, na kateri ravni naj se uresniči potrebni kompromis.

O tem se je svoj čas pogovarjala enotna slovenska delegacija s tajnikom KPI tov. Alessandrom Natto, ki je tedaj poudaril načelni pristop, da pripada slovenski manjšini in njenemu enotnemu predstavništvu vloga odločujočega subjekta, tudi v primeru pogajanj in iskanja kompromisnih rešitev v zvezi z morebitnim vladnim osnutkom. Skratka, v okviru manjšine naj se oblikuje enotna platforma, ki naj bo vodilo tudi za demokratične stranke ustavnega loka, ali vsaj za KPI, ki je to načelo priznala.

Od tega stališča komunisti nimamo namena odstopati, čeprav nismo ne slepi ne gluhi na mestoma presenetljive, zagonečne in tvegane pobude ubiranja strmih bližnjic na tej sicer težavni in zapleteni poti.

V zadnjih dneh se spet širijo govoriče, da je minister Vizzini res pripravil «osnutek osnutka», ali točneje, delovno hipotezo morebitnega vladnega zakonskega predloga zaščite naše manjšine. Osnutek naj bi trenutno proučevali na več ravneh: petorica strank vladne koalicije v Rimu, šestorica strank deželne koalicije v Trstu, o njem naj bi predsednik deželne vlade Biasutti seznanil tu-

Vstopi v KPI

Javna seja deželnega komiteja KPI za Furlanijo-Julijsko krajino

Aktualnost osimskih sporazumov

Globalna zaščita Slovencev bi našim krajem odvzela navlako nacionalizma in provincialnosti - Poseg tov. Jelke Gerbec

Ob 10. obletnici podpisa osimskega sporazuma med Italijo in Jugoslavijo je bila v Gorici javna seja deželnega komiteja komunistične partije za Furlanijo-Julijsko krajino. Uvodno poročilo je imel deželni sekretar Roberto Viezzi, ki je dal izredno velik poudarek odprtim vprašanjem in še posebej problemu globalne zaščite slovenske manjšine. Konec koncev je prav to glavni nerешeni problem, ki izhaja iz notranjega ustavnega reda Italije in ga osimski sporazum potrjuje. Viezzi je ugotovil, da krajevne revanšistične sile ter krščanska demokracija na vsedržavni ravni zavirajo odobritev ustreznega zaščitnega zakona. Komunisti mu pripisujejo velik pomen, saj bi enakopravnost Slovencev samo obogatila deželo in ji odvzela navlako provincialnosti. V naših krajih je namreč nacionalizem tudi sinonim provincializma, oba pa sta kriva zapiranja v lastno sredo in gospodarskega propada mejnih področij.

Viezzi je v nadaljevanju podčrtal, kako nacionalisti ne razumejo, da je sožitje velika priložnost za naše področje, saj je tudi vir družbenega in gospodarskega razvoja.

Zaščita Slovencev ne sme biti predmet konkurence med strankami, pač pa primer demokratičnega sodelovanja. Prav zato je Viezzi pripisal pozitiven pomen tudi izjavi treh škofov tržaške, goriške in videmske pokrajine o zaščiti Slovencev. V nadaljevanju se je dotaknil odprtih problemov gospodarskega sodelovanja in je izrazil mnenje, da propadlo zamisel mešane industrijske cone na Krasu lahko zamenja predlog o oblikovanju mešanih podjetij vzdolž celotne meje med našo deželo in Slovenijo.

Sledila je krajša razprava, v katero sta posegla tudi slovenska člana Stojan Speitič in deželni poslanec Ivan Bratina. Poudarila sta načelni pristop do manjšinske zaščite, ki naj bo plod dogovora demokratičnih sil z enotnim predstavništvom slovenske narodne manjšine, ki naj bo subjekt in protagonist lastne zaščite ter spodbujevalec vzdušja enakopravnega sožitja.

V tem okviru je bil dan predlog, naj bi postavili demokratične sile v parlamentu pred pomembno preizkušnjo že v kratkem: v finančni zakon za prihodnje leto naj bi vključili tudi postavko s finančnim kritjem stroškov zaščitnega zakona za Slovence. To bi predstavljalo moralno obvezo demokratičnih sil, da

nameravajo spoštovati načela, ki so bila zapisana v ustavi in v osimskem dogovoru.

V nadaljevanju se je govorila tudi senatorka Jelka Gerbec:

Zelo važno je, da ob desetletnici podpisa osimskega sporazuma KPI pregledata na skupnem, javnem zasedanju svojega deželnega in svojih pokrajinskih odborov v Furlaniji-Julijski krajini stopnjo izvajanja sporazuma semega ter njegove odmeve in posledice.

KPI ne more drugače kot potrditi svojega stališča izpred desetih let. Takrat smo rekli, da gre za izredno važen dogodek, ki odpira nove možnosti sožitja na obmejnem področju in sodelovanja med obema državama, ki prispeva odločilno k ozračju pomiritve v Balkanih in na območju Jadrana, in ki spada med pobude za izvajanje Helsinških in Beograjskih sporazumov. To velja tudi danes.

Velikega pomena je, da so se že dobri sosedski odnosi med tem časom še razvili na vseh področjih: upravnem, diplomatskem, gospodarskem, kulturnem, političnem pozorišču, ter na vseh stopnjah in na vseh nivojih upravljanja.

Zelo značilno je, da dokončna razdelitev meja ni povzročila novih razkolov, globokih ločitev, kar so si nekateri pričakovali in za kar so si tudi močno prizadevali. Izmenjava in srečanja na obmejnem pasu so se nadaljevali in celo pospešili. Srečanja med prebivalstvom obeh držav so postala pogostejša. Trdnosti odnosov niso okrnili niti omejitveni ukrepi, ki jih je povzela Jugoslavija, da bi obvarovala svojo gospodarstvo, in ki so nedvomno za določeno dobo razredčile stike in sodelovanje ter za nekaj časa omejile razvoj odnosov.

Seveda, ko govorimo o sodelovanju in stikih med prebivalstvom, ne gre pozabiti, da so določeni znaki nestrpnosti še prisotni tako pri nas, ob prihodu Jugoslovancev v te kraje, tako v Istri in drugje po Jugoslaviji ob prihodu Italijanov naših področij v Jugoslavijo. Gre za omejene pojave, vendar se postavlja za nas komuniste, kakor, menim, za Zvezo komunistov v Jugoslaviji, naloga, da vsak po svoje opravimo potrebno politično-vzgojno delo, da popolnoma premostimo vsak negativen pojav narodnostnega in gospodarskega značaja in čedalje bolj ugledimo pot razvoju odnosov in okrepitevi mirnega sožitja.

Upati je tudi, da nove obmejne ome-

jitve, ki jih pripravlja jugoslovanska vlada, ne bodo na noben način ovirale te poti, niti v bodoče.

Tudi smatram potrebno poudariti, da so se v tem desetletju, zlasti v zadnjih letih, izboljšali odnosi med prebivalstvom obeh narodnosti v naših krajih. Za razvoj teh odnosov, za razumevanje in za spravo med tuživečim ljudstvom, se je močno zavzela KPI in znaten doprinos so dale tudi vse one sile, gibanja in posamezniki ki so zasledovali in zasledujejo isti cilj.

Razne pobude, ki so omogočile srečanja med Slovenci in Italijani v raznih oblikah, na svojevrsten način in na raznih stopnjah, so bile zelo posrečene in pozitivne. Tudi so prispevale k temu, da se je povečala med prebivalci večinskega naroda želja in pripravljenost, da se približa slovenskemu prebivalstvu in da se seznanijo z njegovimi dejavnostmi, življenjem, zgodovino, kulturo in jezikom. Na drugi strani so prispevali k temu, da se je tudi med onim delom Slovencev, ki so doslej zasledovali politiko zapiranja v lastne narodnostne okvire v bojarni pred asimilacijo, da svoje dejavnosti in svojo kulturno bogastvo posredujejo italijanskemu narodu in da trdnejše izpričujejo svojo zavest o pripadnosti italijanski republiki, seveda v ohranitvi svoje narodne značilnosti.

Potrebno je, da prizadevanje KPI v tem pogledu ne pojenja. Nujno je, da v vrstah naših pripadnikov in onih, ki so od nas oddaljeni, poneseemo odločno naprej to vzdušje in da pripravimo vse one pobude, ki morejo prispevati k nadaljnji utrditvi sožitja med tuživečim prebivalstvom in k okrepitevi sodelovanja med našim ljudstvom in ljudstvi Jugoslavije.

A po desetih letih moramo poudariti da osimski sporazumi še niso popolnoma veljavni, ker pristojne oblasti še niso poskrbele za njihovo izvajanje.

Dober del gospodarskih sporazumov je še vedno na papirju. Nakazan denar za prosto cono na Krasu, še neuporabljen leži v državni blagajni, predlog KPI za ustanovitev področja obmejnega sodelovanja v zameno industrijske cone pa še vedno leži v parlamentu.

Ko govorimo o gospodarskem delu sporazumov med Italijo in Jugoslavijo pa moramo odločno odbiti trditve Liste za Trst, ki pravi da naše mesto doživlja gospodarsko katastrofo zaradi osimskega sporazuma. Mesto je res v zelo sla-

Tov. Jelka Gerbec med manifestacijo za postavitve spomenika padlim pri Sv. Ani v okviru svečanosti za dan mrtvih.

bem gospodarskem položaju. A za to nosi vso krivdo italijanska vlada, ker ne čudi Trstu in deželi potrebnih rešitev na gospodarskem področju, ker je s svojimi gospodarskimi izbirami namenila Trstu tako klavno vsodo, ne pa za to, ker je podpisala osimski sporazum.

Tudi sporazumi v zvezi s socialnimi in pokojninskimi vprašanji ostajajo brez konkretnega odmeva (gre za priznanje delovnih dob v Istri, za priznanje državljanstva, za izplačilo izgubljene imovine in podobno).

Končno neizvajana ostajata preambula in 8. člen osimskega sporazuma, ki predvidevata zaščito manjšin.

Kar se tiče slovenske manjšine, razprava v Senatu o globalnem zakonu poteka izredno počasi in razvlečeno na vsej črti. Še danes, po enajstih mesecih, ko je predsednik Craxi obljubil v Beogradu vladno besedilo, ni za to poverjeni minister Vizzini predložil osnutka niti ministerskemu svetu, kaj šele v Parlamentu!

Kakor kaže, bo nadaljnji boj nelahek in če bo končno stekla razprava o vsebini, gotovo ne bo enostavna, če upoštevamo sedanje usmeritve vladne peterice in strank, ki jo sestavljajo. Nenaklonjeno stališče KD do Slovencev že dobro poznamo. KD ne priznava videmskih

Slovencev in manjšino deli na več kategorij. Zelo agresivno stališče do Slovencev zavzema del republikanske stranke, vedno jasneje se približuje onemu skrajne desnice! Zelo popustljivi so postali tovariši socialisti, če upoštevamo zadržanje, ki so ga imeli v teku razprave o zakonu za reformo višjih srednjih šol v Senatu, ko so glede slovenskega deželne šolskega sveta, intendanta za slovenske šole v Italiji in tečajev, ki bi bili odprti tudi za slovenske šolnike in kulturne delavce drugih področij izvez naših meja, glasovali proti. In še: kakšno stališče bo zastopal v teku te razprave senator Fontanari, podpisnik besedila osnutka Slovenske skupnosti, če podpira vladno večino? O slovenskem vprašanju za katera stališča bo glasoval?

Pred nami stoji, torej, doba, ki bo od nas terjala veliko pozornosti in prisotnosti, ker bo morala najtežje breme boja za slovenski zakon nositi na svojih ramenih KPI. Zato se moramo ustrezno pripraviti.

Z veliko pozornostjo pa moramo spremljati tudi usodo italijanske narodne manjšine v Istri, ki se sooča s še številnimi odprtimi vprašanji. Iz časopisov in javnih izjav smo izvedeli, da bo skupščina v Sloveniji v prihodnjem letu razpravljala o problematiki te manjšine. Kar se nas tiče, je pravilno da KPI pospeši stike s Italijani v Istri na deželni in pokrajinskih ravneh tu v Furlaniji-Juljski krajini. Vendar bo treba poskrbeti za nove, pogostejše stike tudi na vsedrjavni ravni ter si izmisliti potrebne pobude, ki bi mogle učinkovito prispevati k kulturnemu izživljanju in razvoju Italijanov Istre.

Razgovor s poslancem Cuffarom

Deset let Osima

Dogodki, ki so se vrstili na našem ozemlju med in po zadnji vojni sestavljajo nedvomno eno najbolj mučnih poglavij naše zgodovine. Sporazum, ki sta ga Italija in Jugoslavija podpisali v Osimu 10. novembra 1975 to poglavje zaključuje, obenem pa odpira novo fazo, s širokimi možnostmi za sodelovanje med državama, ki so predvidene predvsem na obmejnih območjih. Kaj lahko povemo o tem po desetih letih?

Osimski sporazum ni bil samo sad dolgih diplomatskih stikov, bil je tudi plod pozitivnega razvoja političnih in družbenih odnosov, ki so močno spremenili stališča in poglede naših ljudi. Ne bi mogli dokončno zaključiti tako bolečega poglavja naše zgodovine če ne bi za to obojestransko vpregli vseh demokratičnih sil, ki so se razvile med bojem

proti fašizmu, in jih ne bi usmerili v skupen cilj, to je mir.

Eden od pogojev za sporazum so bile tudi izkušnje v zvezi z odprto mejo, ki je omogočila vse večje sodelovanje in pretok materialnih in duhovnih dobrin, ki so postavile temelje za prijateljstvo med našima narodoma.

Osimi ni predstavljal za nas in za naše vlade le pečat za odločitve, ki zadevajo preteklost, odprl je tudi pot novim in važnejšim oblikam sodelovanja med državama. V podpiranju širokega sporazuma nas je vodilo prepričanje, da bi skupni napor v bodoče lahko popustili če ne bi bili usmerjeni v razvoj stikov na novih osnovah.

Žal moramo beležiti pojave, ki gredo ravno v to smer. Osimski sporazum ni še v zadostni meri uresničil v praksi svo-

jih možnosti, tako na gospodarskem področju, kot na kulturnem. Kriza, ki so jo povzročili v naših proizvodnih sistemih velike spremembe na mednarodnem trgu in v industrijskih sektorjih, je te procese zavirala, skupno z različnimi političnimi pritiski in zastarelimi pojmovanji industrijskega razvoja.

V marca '82 je v resoluciji vsedrjavnega tajništva KPI, soglasno z deželnim in krajevnim vodstvom, bilo obravnavano vprašanje «političnega in gospodarskega položaja Trsta kot vprašanja vsedrjavne važnosti». Si v smislu te resolucije predstavil aprila '84 v poslanski zbornici zakonski osnutek z naslovom «Ukrepi za razvoj gospodarskih dejavnosti in sodelovanja na obmejnih področjih v deželi Furlaniji-Juljski krajini»?

KPI ni s tem dokumentom prvič priznal, da je vprašanje Trsta vsedrjavne splošne važnosti. Naj omenim le, med drugimi predlogi iz prejšnjih mandatnih dob, predlog, poslanski zbornici z vrsto ukrepov za reševanje tega problema, ki ga je podpisal Berlinguer.

Osnutek, o katerem govoriš, smo pa res predložili v tej dobi. V njem smo orisali načrt za gospodarski in družbeni razvoj celotnega severovzhodnega obmejnega področja (Trst-Gorica-Videmske obmejne občine) z razširitvijo investicij v visoko tehnološke sektorje in raziskovalne dejavnosti, olajšavami za investicije kapitalov (tudi tujih) in vrsto ukrepov, ki bi podprli sodelovanje med našim področjem in sosednimi v bližnjih državah, predvsem seveda Jugoslaviji in Avstriji. V našem osnutku se seveda sklicujemo na osimski sporazum in potrebo, da se uresničijo njegove postavke. Rad bi omenil, da je predlog natelet na precejšnje zanimanje v parlamentu, kjer ga je ugleden član večinske koalicije opredelil kot «zakonski laboratorij» (v smilu, da odpira povsem nove poti, ki bi jih v bodoče lahko uporabili tudi drugje). In sam minister Andreotti je ocenil kot povsem upravičeno našo zahtevo, da italijanska država končno izdela neko politiko za obmejna področja.

Je kaka povezava med tem predlogom in «paketom» posebnih ukrepov za Trst in Gorico, ki ga je pripravila vlada in je sedaj v razpravi pri obračunski komisiji poslanske zbornice?

Takoimenovani «paket» je mnogo bolj omejen od našega načrta. Lahko bi rekli, da predstavlja njegovo predpostavko, nekaj kar bi lahko s tržaškega in goriškega gospodarstva odstranilo «handicap», ki mu ga je naložilo zapostavljan-

je v teh letih. Toda ne predstavlja tistega močnega impulza, ki ga to gospodarstvo potrebuje in ki lahko izhaja le iz širokega načrta, kot je tisti, ki ga predlagamo komunisti. Tudi druge sile se v tem strinjajo z nami. Na primer PSI je tudi že predložil svoj osnutek, ki je kot naš v razpravi na obračunski komisiji poslanske zbornice.

Italijanska država je v teh letih za naše področje potrosila velike vsote, toda ti prispevki so bili občasni in nepovezani. Istočasno je pa sprejemala odločitve, ki so razrušile proizvodni sistem, podjetništvo. «Paket je zamišljen drugače, zato smo ga podprli, ga bomo skušali izboljšati in verjetno bomo tudi zanj volili. Toda to je samo prvi korak za drugačno politiko v zvezi s Trstom in Gorico. Pomislimo samo, da so nekateri ukrepi le obnovitve olajšav iz časa zavezniške vojaške uprave.

Osimski sporazum vsebuje tudi določila o narodnih manjšinah v obeh državah. Slovenci v Italiji pa še danes nimajo zaščitnega zakona medtem ko število Italijanov v Jugoslaviji beleži občuten padec, kot izhaja iz popisa leta 1981. Kaj misliš o tem?

Vprašanje nerešene zaščite slovenske skupnosti v Italiji je eden od najtežjih problemov, ki jih moramo rešiti v naši deželi. Nedvomno je to največja prepreka za uveljavitev demokratičnega vzdušja ob meji.

Dejstvo, da nimamo zakona, ki bi konkretno uveljavil za Slovence ustavno normo o enakopravnosti manjšin je globoka rana za našo zakonodajo in za našo državljansko zavest. In pri tem so Slovenci kot državljani in kot pripadniki manjšine dvakrat prizadeti.

Mislím, da bi morale vse stranke, tudi naša, ki se je najbolj zagrizeno bori-

la ob strani slovenske skupnosti, resno razmisliti o vzrokih, ki so, ne glede na obljube in mednarodne obveze, ki so jih večkrat ponovili najvišji predstavniki vlade, povzročili in še povzročajo takšno stanje, to neznošno kršenje naše ustave.

Zdelo se je, da bo osimski sporazum ne samo še ena prilika za slovesno zao-bljubo vlade, temveč akt, s katerim bodo porušeni alibi nekaterih političnih sil, v prvi vrsti Krščanske demokracije, ki bodo prisiljene končno poiskati rešitev. Toda ni bilo tako. Res je, da je KD predložila svoj zakonski osnutek, toda takšnega, ki je povsem nesprejemljiv bodisi zaradi splošnega pristopa kot zaradi praktičnih navodil, ki jih vsebuje. Če bi vladna večina osvojila ta osnutek, ne samo da ne bi bilo mogoče govoriti o zaščiti, pomenilo bi nasprotno še večjo poostreitev neenakosti v ravnanju do posameznih delov manjšine in s tem uvedlo še nove krivice. Odpor, ki ga KD izkazuje do razprave o pravicah Slovencev, in ki se najbolje vidi v oviranju in zadrževanju postopka za sestavo zakona, najbolje odkazuje, da KD nima resnične politične volje, da bi prišlo do zadovoljive pravic Slovencev in da vlada nima namena, čeprav je ministrski predsednik to tako slavnostno izjavil, da bi vprašanje rešila v kratkem času.

Toda odgovornost teh sil, ki prilagajajo svoja stališča volilnim potrebam, jih cenzurirajo in oblikujejo tako, da bodo zadovoljila najbolj nazadnjaški in šovinistični del javnega mnenja, ni omejena na pravno področje.

Številnim politikom v naši deželi, ki se sicer na drugih področjih štejejo za zelo demokratične, so povsem neznane tiste družbene in kulturne vrednote, ki bi omogočile, da bi naše prebivalstvo valoriziralo svoje značilnosti. To je zelo huda omejitev, ki nosi težke posledice za demokratično in kulturno življenje. Manjšina ne potrebuje le novi zakon, da se lahko v celoti izrazi in razvije potrebuje predvsem naklonjene politične, socialne, gospodarske in kulturne pogoje.

Ravno na tem področju, mislim, moramo iskati tudi vzroke za omejitve, ki praviš, da se danes pojavljajo v demografski rasti italijanske skupnosti v Jugoslaviji. Demografski padec je simptom težavne situacije, ki se ne more enostavno opredeliti niti omejiti na pravno ureditev. Da se manjšina lahko izogne nevarnosti počasnega izginevanja, potrebuje vrsto ukrepov in podpor.

Sprašujem se kako bi mi, Italijani s te strani meje, lahko več pomagali v tem pogledu, kot lahko storimo s srečanj in akademskimi pobudami, da bi med državama prišlo do tesnejših prijateljskih stikov in sodelovanja in bi s tem bile dane večje možnosti razvoja skupnosti naših rojakov ter bogastva, ki ga predstavlja za vse.

Tudi sekcija KPI «Zorko Kralj» iz Trebče je v preteklih dneh pričela kampanjo za včlanjevanje s proslavo obletnice oktobrske revolucije.

Obnovljena levičarska uprava v miljski občini

Kot je že vsem bralcem Dela znano, imamo od 24. oktobra v miljski občini spet levičarsko upravo, ki jo sestavljata Lista Frausin (KPI in neodvisni) in PSI. Za župana je bil izvoljen spet tov. Wil-ler Bordon s 17. glasovi, za redne odbornike pa so bili izvoljeni iz Liste Frausin tovariša V. Campagna in E. Ciacchi, iz PSI pa tovariša J. Rossini in F. Ulcigrai. Za namestnika sta v odbor bila izvoljena Marina Marzi in dr. Jurij Vodopivec, oba od Liste Frausin.

Po več kot štirimesečnih zapletenih pogajanjih ter treh vročih sej občinskega sveta smo končno prišli do edine možne in logične rešitve.

Osebo sem slišal različne predloge, govorice, vprašanja in pripombe volilcev raznih nazorov. Vsi so izražali zelo podobne skrbi in želje: priti čimprej do resne občinske uprave. Ko sedaj po več kot enotedenskem mirnem in hladnem premisleku pregledujem svoje zapiske neštetih srečanj, posvetov in treh vročih sej občinskega sveta, se šele zavedam vseh zapletov in težav, spletk in podtikanj, izmišljenih farizejskih dvoumnosti in neutemeljenih govoric ter predsodkov, ki so se pojavljali v tem razdobju. Že takrat, še bolj pa danes, se sprašujem z našimi ljudmi, zakaj mora biti pri nas vedno vsaka zadeva tako zapletena, zakaj ni mogoče z logiko in izkušnjami, obzirno, resno, pošteno in odkrito reševati in rešiti osnovnih življenjskih vprašanj naših ljudi in krajev? Zakaj mora priti do nesprejemljivih in neprimernih vsiljevanj od zunaj? Zakaj morajo biti naši ljudje in naši kraji plačilo nekomu za nek drugi kraj? Ali niso prav naši kraji in ljudje bili v celem 2.000-letnem obdobju vedno drobiž s katerim so razni mogočniki od zunaj plačevali dvomljive usluge in spletke? Ali ni bila dvakratna razmejitev po zmagi nad fašizmom in nacizmom dovolj grenka izkušnja? Ali ni bilo dovolj, da so nam razsekali vasi in hiše, polja in gozdove ter nas razmetali v vse vetrove do daljne Avstralije, da so ločili sorodnike in družine, nam odvzeli ladjedelnice, nam vsiljevali naftovodni in premogovni terminal, danes nam jemljejo še čistilnico ter nam hočejo vsiliti elektrarno na premog? Zakaj moramo prav mi plačevati tuje grehe in napake?

Po vseh teh izkušnjah in razmišljanjih, dobim dovolj jasno sliko namena vseh spletk, izsiljevanj in podtikanj, ki pa mi vsiljujejo še eno vprašanje: ali je kaj takega mogoče v državi, ki se vsak teden tako vneto zavzema za Saharova,

Kiljan Ferluga

lastnim državljanom pa dela še hujše krivice?

Poglejmo na kratko potek treh vročih sej občinskega sveta: že na prvi seji 7. oktobra ja zastopnik KD očital komunistom, da so pri pogajanjih zanemarili 1/3 občinskega sveta, čeprav sam dobro ve, da so v Listi Frausin tudi neodvisni. Na ves glas je omenjal, da so se razmerja sil v občinskem svetu bistveno spremenila, niti z besedico pa ni hotel priznati, da je že pri prvem srečanju sama KD zavrnila vsakršno soočanje z Listo Frausin «iz ideoloških razlogov». Na tem prvem srečanju je tudi melonarska Lista za Milje zavrnila nadaljnje srečanje in soočanje. Obe skupaj sta torej tista tretjina občinskega sveta: KD 8 svetovalcev LpM 2 svetovalca, skupno 10 svetovalcev. O bistveni spremembi sestave občinskega sveta tudi ni hotel povedati, da je Lista Frausin ohranila svojih 15 svetovalcev; do bistvene spremembe je res prišlo, toda v njihovih vrstah, kjer je melonarska Lista za Milje izgubila 4 svetovalce od katerih je dva prejel KD po enega pa PRI in neofašist. Mesto prejšnjega neodvisnega liberalca pa je šlo k PSI. Na tej seji se je že dokaj odločno, čeprav še vedno nekoliko megleno, pojavljala in postavljala možnost levičarske uprave. Seja se je zaključila z neodločnim izidom pri katerem je tov. W. Bordon prejel 15 glasov kot socialdemokrat A. Derin za katerega so glasovali: KD (8), PSI (2), LpM (2), PSDI (1), PRI (1) in MSI (1).

Še bolj čudno in tragičnomakjavelistično je izpadla seja 9. oktobra ko ni socialdemokrat A. Derin niti skušal zavrnil glas neofašista. Po enakem izidu glasovanja je, po predpisih in pravilih, bil izvoljen za župana A. Derin ker je po letih starejši od tov. W. Bordona. Tudi tedaj ni hotel zavrnil neofašistične podpore, ampak si je vzel 12 ur premisleka in napovedal za naslednji dan tiskovno konferenco. Na tej konferenci, kjer so se dokaj klavrno obnašali zastopniki KD, PSDI, PSI, PRI in LpM je socialdemokrat A. Derin podal svoj odstop v precej umirjenem tonu kot kandidat neke koalicije. Tudi ostali zastopniki omenjenih strank so se oglasili, niso pa bili dosledni, ker je eden izjavljal, da so koalicija, drugi ni hotel tega potrditi ampak je izjavil, da so samo slučajna skupina, tretji spet, da so pet -

strankarska koalicija z zastopniki samo štirih vladnih strank, kar je povsem ločilo zastopnika LpM, ki se niti ni oglasil k besedi. Toda v svojih posegih so poudarjali tudi, da pri izbiri občinske uprave ne smemo upoštevati preteklosti, potem pa na vprašanje časnika Uni-tà trdili, da se moramo ozirati, pri upravi občine, tudi na preteklost posameznih strank, ker tu ni v vprašanju fašizem in narodno-osvobodilna vojna. No, takih cvetk je bilo še nekaj, tako da se je prisotno občinstvo tudi nasmejalo. Tej tiskovni konferenci je sledila takoj tiskovna konferenca naše Liste Frausin na kateri smo z utemeljenimi dokazi in zapski srečanj ter pismi dokazali njihovo namerno razdiralno delovanje in zava-janje javnega mnenja. Najvažnejše med temi je bilo, da je Lista Frausin vztrajala na programu, z njihove strani pa je bilo najvažnejše župansko mesto. Podporo našemu zadržanju je naslednji dan dalo tudi mogočno antifašistično zborovanje na trgu pred občino, kar so nam pozneje na seji občinskega sveta tudi očitali, najbolj, seveda, svetovalec MSI.

Po vseh teh dogodkih je spet prevladala resnost in treznost, ker so oni uvideli, da s spletkami ne morejo došeci svojih namenov. Krajevna sekcija PSI je nadaljevala srečanja z našo Listo Frausin ter smo po 15-dnevnih pogovorih in razčiščevanjih prešli 24. oktobra do odločilne seje občinskega sveta s podpisanim programom in sestavo občinskega odbora. V dogovoru je poudarjeno kolegijalno vodenje, enakopravno zastopstvo in dostojanstvo ter preverjanje od izteku prve polovice mandata. Toda tudi na tej seji, kjer je tov. Bordon bil izvoljen za župana s 17-imi glasovi, je prišlo do nepričakovanega zapleta pred izvolitvijo štirih učinkovitih odbornikov; svetovalec A. Russignan naše Liste Frausin je namreč v svoji glasovalni izjavi povedal, da ne bo glasoval za svetovalca PSI J. Rossini-ja ker ga osebno ne smatra vrednega in sposobnega za tako odgovorno mesto.

Po istočasni zahtevi četrturte prekinitev seje s strani PSI in Liste Frausin, smo razčistili vso zadevo in potrdili veljavnost komaj sklenjenega dogovora. Na sestanku svetovalcev Liste Frausin smo tov. A. Russignanu vsi ostali svetovalci Liste Frausin dokazovali, da njegove osebne zadeve s svetovalcem Rossini-jem ne morejo in ne smejo vplivati na jasen dogovor med dvema skupinama, tembolj ker smo vsi sledili petmesečnim srečanjem in pogajanjem ter

razčlenjevali njihov potek in dajali našim zastopnikom potrebna navodila.

Zahtevali smo, da javno prekliče svoj sklep in izjave. Ker ni tega hotel storiti, smo ga enoglasno izključili iz Liste Frausin ter tako ostali s 14-imi svetovalci. S tem našim ukrepom smo še enkrat pokazali našo resnost in doslednost, naše poštene namene, da se še naprej držimo dane besede za kar so nam naši volilci tudi poverili svoje zaupanje. V nadaljevanju seje, sedaj že v bolj resnem ozračju pod vplivom našega odločnega zadržanja, smo izvolili že poprej omenjene odbornike, za katere je volil — do-

sledno s svojimi izjavami — tudi sedaj neodvisni svetovalec A. Russignan, razen za svetovalca J. Rossini-ja. Vse ostale stranke opozicije so oddale bele glasovnice, kar pomeni, da so doumeli kako se z Listo Frausin mora vedno samo resno in dosledno pogovarjati in nastopati brez slepomišenj in spletk.

Izidi volitev 12. maja so že sami kazali na tako rešitev ter bi petmesečno pogajanje bilo po vsaki logiki odveč, bilo bi nepotrebno tratenje časa. Toda če upoštevamo dejstva, da so se rezmere od 1949. leta bistveno spremenile, ter da jih, razen Liste Frausin, morajo upoštevati tudi ostale skupine, smatram da je teh

pet mesecev bilo potrebno in koristno za vse in tudi za naše ljudi. Samo s takim jasnim stališčem in odprtim gledanjem ter demokratičnimi ukrepi lahko dosežemo tisto solidno, resno, dosledno in odgovorno sodelovanje še ostalih laičnih skupin, ki so temelj demokratičnosti. Da nam ta naš trud ni popolnoma uspel v teh petih mesecih niso sedaj več krive krajevne razmere ampak zadržanje in interesi pokrajinskih vodstev teh skupin. Vseeno upamo, da bo do takega sodelovanja prišlo še v tej mandatni dobi kar bomo, svetovalci Liste Frausin, še naprej dosledno in resno kot vedno zasledovali.

Trst proti rehabilitaciji fašizma

V zadnjih mesecih smo v našem mestu morali prenašati dogodke, ki bi pred par leti ne bili mogoči, kot so shodi in manifestacije bivših vojakov fašistične Salojske republike (R.S.I.), «Guardie Civiche» in podobnih ostankov fašizma, ki jim je poleg vsega «Il Piccolo» dal v svojih straneh več prostora kot vsem drugim, in ni jih bilo malo, manifestacijam skupaj. Spričo tega se Odbor za obrambo vrednot odporništvu in demokratičnih institucij ni niti enkrat sestal. To dokazuje kakšno ozračje hočejo ustvariti v Trstu sile, ki sestavljajo upravno večino. Toda organizacije, ki Odbor sestavljajo, niso ostale križem rok in so se zbrale na neuradni seji, da bi sestavile dokument proti takšnemu obnašanju oblasti. Ta dokument je sicer bil deloma objavljen na Il Piccolo, vendar s takšno predstavitvijo in odgovorom, da je zahteval drugačni poseg.

Tako so se omenjene organizacije in javne ustanove ponovno sestale in sestavile drugi dokument, ki so ga naslovile na vse organe državne in krajevne oblasti, od prefekta do predsednika ministrskega sveta, od vseh časopisov in strank do tržaškega župana in predsednikov deželnege sveta in odbora. Oba dokumenta objavljamo v celoti.

Demokratične organizacije, članice Odbora za obrambo vrednot odporništvu in demokratičnih institucij, ki so podpisale dokument z dne 25. oktobra t.l., smatrajo, da morajo priklicati pozornost na značilnosti in cilje manifestacij, ki jih je v zadnjem času priredila Federazione Grigioverde.

Sodba, in torej obsodba, nad karakterjem, ki so ga zadobile omenjene manifestacije, sta bili že izraženi v navedenem dokumentu, ki ohranja popolno veljavnost in aktualnost, zaradi česar ga v celoti navajamo in prilagamo (priloga 1).

Da to ni bil samo poklon žrtvam vojne, ki bi bil človeško sprejemljiv, dokazujejo dejstva: program, obnašanje in izjave organizatorjev in udeležencev.

Če pozorno analiziramo ta dejstva na osnovi dokumentacije, ki so jo organizatorji izdali in široko reklamizirali preko javnih občil, ne moremo spregledati, da pravi cilj ni bil v več ali manj razčlenjenih svečanostih v spomin padlih, temveč mnogo širši načrt za kaljenje etničnega sožitja in celo mednarodnih odnosov, ki izhajajo iz zemljepisne lege mesta in dežele.

V tem okviru Federazione Grigioverde nudi svoje pokroviteljstvo in izrablja bivše pripadnike R.S.I., jih skuša ponovno vključiti v uradne manifestacije in jih predstaviti kot branilce domovine, ki so jo v resnici pomagali predati v roke na-

cističnega okupatorja. Federazione Grigioverde, vedno z istim ciljem, vključuje v svoje vrste, poleg bivših vojakov R.S.I., tudi pripadnike Arma Milizia (MVSN) in «Guardia Civica», to se pravi ostanke fašizma in kolaboracionizma.

Ne čudi nas niti to, da se je del krajevnih javnih občil pod geslom «vsi smo Italijani» močno potrudil, da je tem dogodkom dal velik poudarek, tudi z okrnitvijo informacije: o političnih pobudah nacionalistične in fašistične desnice je na široko poročal ne da bi omenil njih značaja in ciljev, predstavil jih je kot moralno in legitimno dolžnostno dejanje.

Dejstva dokazujejo ravno nasprotno.

Povedati moramo, ne glede na program, ki ga je objavil «Trieste domani», organ M.S.I., ki prinaša «Koledar svečanosti pri bazoviški Fojbi» da je prav «Il Piccolo» v nedeljo 27. oktobra, čeprav s predstavitvijo, ki ne odgovarja stališčem podpisnic, potrdil veljavo načrta, ki ga iste v dokumentu obsoja.

Dokument z dne 25. oktobra namreč ne omenja nikjer «shoda bivših vojakov R.S.I.», niti ne oporeka dviganju zastave pri fojbi. Obsoja, nasprotno, instrumentalizacijo manifestacije in kritje ter legitimacijo, ki jo Federazione Grigioverde nudi bivšim «republikinom».

Sami so namreč jasno povedali kdo so. Federazione Grigioverde pa potrjuje, da jih izrablja, kot jasno piše «Il Pic-

colo» v ponedeljek 28. oktobra.

Opozoriti moramo zato na sledeča dejstva:

a) *da je Federazione Grigioverde izjemna organizacija, ki nudi kritje bivšim «republikinom» in tistim, ki so prisegli zvestobo III Reich-u;*

b) *da italijanska republika, ki je nastala iz odporništvu, ne priznava nikakršne ustavne legitimacije skupinam R.S.I., kot tudi ne tistim, ki so služili v vojaških enotah nemške armade v pokrajinah Trst, Gorica, Videm, Belluno, Bocen, Trento, Reka, Pula in Zadar (glej D.L. z dne 4. marca 1948, ki je s spremembami postal zakon št. 9 e dne 23. decembra 1952, ter zakon št. 22 z dne 5. januarja 1955). Zveza bivših vojakov R.S.I. in Združenje civilne straže (Associazione «Guardia Civica»), nista priznani s strani italijanske republike ravno zaradi njih izvora in vloge, ki sta jo imeli v okviru nacistične okupacije;*

c) *da dviganje zastave, ki ga je vodil predsednik Federazione Grigioverde, Eugenio MATTARELLI, s strani «dveh veteranov - alpinca in mornarja R.S.I.», ki sta «maloprej razvila trikoloro» («Il Piccolo» z dne 28. oktobra 1985) predstavlja žalitev za italijansko republiko, ki je nastala iz odporništvu;*

d) *Federazione Grigioverde je organizacija, ki se ločuje od drugih italijanskih borčevskih organizacij. Po svoje je že značilno to, da ji predseduje človek, ki*

je bil kandidat M.S.I., kot so to bili tudi drugi člani vodstva federacije. Federazione Grigioverde se torej ne more smatrati, zaradi njenih političnih in članskih značilnosti, kot demokratični izraz lokalnih borčevskih sil, nasprotno. Tega ji ne morejo priznati ne tiste politične sile, ki slonijo za zgodovinskih, moralnih in idealnih vrednotah protifašizma in odporništva, niti, toliko manj, institucije republike, katere ustava je iz teh vrednot nastala.

Čutili smo se dolžne, da opozorimo na to tudi v zvezi z zahtevo Federazione Grigioverde, da jo politične in vojaške oblasti priznajo kot edinega predstavnika bivših borcev.

Pomembna je v tem okviru tudi vsebina poročila, ki ga je sama Federazione Grigioverde sestavila glede dviganja zastave pri fojbi 3. novembra t.l. («Il Piccolo» z dne 4. novembra). Mnenje podpisnikov je torej, da Federazione Grigioverde ne izpolnjuje pogojev ne za to, da bi predstavljala bivše borce, niti za to, da bi prejela kako podporo ali priznanje za svoje pobude.

Bilo bi poleg tega primerno, da tisti, ki so se udeležili manifestacij Federazione Grigioverde ne iz solidarnosti do njene ideologije in izvirne politične linije njenih pobudnikov, temveč iz pravega in odkritosrčnega domoljubja in v duhu enotnosti bivših borcev, bi o tem mirno razmislili in spremenili svoja stališča.

Trst, 6. novembra 1985

VZPI - A.N.P.I.; A.N.E.D.; A.N.P.P.I.A.;
Deželni inštitut za zgodovino osvobodilnega
gibanja v Furlaniji Julijski krajini
A.C.L.I.; Občine Devin-Nabrežina, Repentabor,
Milje, Zgonik, Dolina; C.G.I.L.; C.I.S.L.; U.I.L.;
Movimento Trieste; KPI; P.S.D.I.; P.S.I.; SKGZ

PRILOGA 1

Podpisane demokratične organizacije, članice Odbora za obrambo vrednot odporništva in demokratičnih institucij, po večkrat izraženi zahtevi, da se Odbor čimprej sestane, kar ponovno zahtevajo, so se zbrale na sedežu Deželnega inštituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Julijski krajini. Ob vesti, da je v načrtu pobuda bivših borcev samozvane Italijanske socialne republike na dan 27. oktobra, izražajo orgorčen protest za dejanje, ki hudo žali mesto, ki je prejelo zlato odličje za svoje sodelovanje v odporištvu, poleg tega pa predstavlja še en poskus kaljenja demokratičnega življenja v naših krajih.

Italijanska republika ne priznava nobene institucionalne legitimnosti skupinam R.S.I., ki v teh krajih ponovno odpirajo rane tragičnih dogodkov necistične okupacije, priključitve naše dežele III-emu Reichu, policijskih, ovaških in protipartizanskih akcij fašističnih oddelkov pod vodstvom SS, ki so tukajšnjemu prebivalstvu italijanske, slovenske in hrvaške narodnosti povzročile neopisno trpljenje, katerega žalostni simbol je Rižarna pri Sv. Soboti.

Moramo pa opozoriti na to, da načrtovana manifestacija ni izolirana epizoda, temveč se vključuje v širok okvir političnih pobud, ki jih je in jih še organizira fašistična in nacionalistična krajevna desnica skupno z Federazione Grigioverde. V tem okviru se je tudi vršila pred kratkim v Trstu javna razprava s sodelovanjem Kärtner Heimatdiensta, ki ga avstrijsko notranje ministrstvo označuje kot organizacijo skrajne desnice. V bi-

stvu gre tu za kompleksni maneuver, v državi in tudi izven nje, ki teži k razvrednotenju principov in idealov odporništva in protifašizma z namenom, da prikaže njih vlogo v političnem življenju kot zaključeno in premoščeno. Istočasno se je pričela kampanja za drsečo rehabilitacijo fašizma, ki jo pogosto spremljajo tragične teroristične in tepistične akcije.

Tovrstni manevri in manifestacije se odvijajo v trenutku, ki je zelo delikaten za politično in gospodarsko življenje našega mesta, kjer je v teku težavno iskranje stabilnih političnih in institucionalnih ravnotežij in postopno zapiranje važnih podjetij in industrijskih obratov z vse večjim krčenjem števila delovnih mest. V tem okviru tovrstni manevri in manifestacije predstavljajo, poleg vsega, kaljenje etničnega sožitja in mednarodnih odnosov, ki izhajajo iz same zemljepisne lege naše dežele, ravno v trenutku, ko bi težki problemi mesta zahtevali urejeno in demoraktično vzdušje v javnem življenju in aktivno sodelovanje vseh komponent tu živčih skupnosti.

Zaradi tega demokratične organizacije, ki so se udeležile srečanja, vabijo vse sile, ki jim je pri srcu mirno in plodno sožitje med državama ob tej meji, da budno spremljajo in se zoperstavljajo vsakemu poskusu napadanja ali uničevanja teh osnov političnega in gospodarskega življenja našega mesta.

VZPI - A.N.P.I.; A.N.E.D.; A.N.P.P.I.A.;
Deželni inštitut za zgodovino osvobodilnega
gibanja v Furlaniji Julijski krajini
A.C.L.I.; Občine Devin-Nabrežina, Repentabor,
Milje, Zgonik, Dolina; C.G.I.L.; C.I.S.L.; U.I.L.;
Movimento Trieste; KPI; P.S.D.I.; P.S.I.; SKGZ

Srečanje manjšin srednjevropskega področja

Šožitje je odvisno v prvi vrsti od večinskega naroda

V petek in soboto se je odvijalo deseto srečanje manjšin, ki ga je letos organiziral SLORI v Trstu pod pokroviteljstvom slovenske enotne delegacije.

V dveh dneh so se v Gregorčičevi dvorani zvrstili predstavniki 17-ih manjšin iz Italije, Jugoslavije, Avstrije, Švice in Madžarske. Govora je bilo o tematiki, ki je vsem zelo pri srcu, obenem pa predstavlja za vse zelo pereč problem, to je sožitje z večinskim narodom. Slišali smo različna stališča, kot so različne situacije, v katerih manjšine živijo. Edino povsem pozitivno pričevanje je iznesla pred-

Tatjana Čuk

stavnica slovenska manjšina na Madžarskem, ki po njenih besedah uživa vse pravice in razumevanje s strani večinskega prebivalstva. Njeno izvajanje je zvenelo kar preveč optimistično, predvsem v primerjavi s poročili drugih. Sicer so tudi drugi predstavniki manjšin iz socialističnih dežel ugotavljali, da so njihovi največji problemi uveljavljanja sožitja v objektivnih vprašanjih vtapljanja v

številnejši skupnosti, posebno spričo vse večje industrializacije, ki sproža izseljevanje v mesta in družbeno ter prostorsko mobilnost na sploh. Glede šolstva in kulturnega življenja pa imajo tu živeče manjšine mnogo manjše probleme, tudi ne čutijo sovražnega razpoloženja v večinski skupnosti.

Povsem drugačno sliko so podali predstavniki iz Avstrije. Poročilo hrvaške manjšine na Gradiščanskem, na primer, prikazuje sicer sožitje brez večjih konfliktov z madžarsko manjšino in nemškimi prebivalstvom, ki je v času Av-

Delegati organizacij 17-ih narodnostnih skupnosti v srednji Evropi in zastopniki družbeno-političnih sil, ki se borijo za priznanje pravic manjšinam, so do kraja napolnili dvorano.

stroogrškega cesarstva bilo samo manjšina. Tu torej ni problem sožitje na lokalni ravni, zelo pomanjkljiva je pa pravna ureditev in konkretna zaščita v obliki podpore kulturnim pobudam in predvsem šolstvu, kjer je zaščita zagotovljena le v prvi stopnji osnovne šole. Tudi predstavniki manjšin iz Italije so podali precej negativno sliko stanja, kjer najbolj izstopa ladinska manjšina z Dolomitov, ki živi sicer na strnjem območju, tipično plurilingvističnem, je pa razdeljena na več pokrajin in v vsaki drugače, povsod pa premalo, upoštevana. Na tem področju se dogajajo morda še najmanj razumljivi procesi, ki vodijo do tega, da so predstavniki tukajšnjih manjšin edini izjavili, da sožitje skoraj ni uresničljivo oziroma celo nezaželeno.

In tu prihajamo do vprašanja sožitja, ki je bilo prava tema srečanja. Kot že omenjeno so stališča, pojmovanja in

predlogi za njegovo doseganje zelo različni. Velika večina udeležencev se je sicer strinjala, da pomeni sožitje enakopravno udeležbo v družbenem življenju, kjer morata vladati ne strpnost, ampak medsebojno spoštovanje in sodelovanje različnih narodnih komponent. Slišali smo pa tudi, kaj sožitje v praksi pomeni za del večinskih narodnih skupnosti: «manjšino, ki se smatra na nižji stopnički družbene lestvice, potrebuje država za njene turistične potrebe, kot folkloristični fenomen, ko pa zahteva uresničenje svojih osnovnih pravic,..., jo predstavniki oblasti brutalno odbijajo» (Mesetaris: Komite za pravice Gradišćanskih Hrvatov). To je posebej občutno v skupnostih, kjer je dlje časa vladala ostro nacionalistična miselnost (mislili se predvsem na nacizem med Nemci). Takšno stališče odseva tudi iz besed predstavnika Südtiroler Volkspartei, ki je potrdil negativno mnenje svoje stran-

ke do dvojezičnega šolanja, ki je pri ostalih poročilih bilo prikazano kot eden od osnovnih pogojev za utrditev takšnega kulturnega vzdušja, ki bi omogočilo sožitje, kajti če se pripadniki dveh kultur medsebojno ne poznajo in ne razumejo se tudi ne morejo spoštovati, niti ne morejo sodelovati. V nekaterih poročilih je sicer zahteva po dvojezičnem šolstvu prišla tako daleč, da je za našo situacijo pretirana, saj predstavlja učenje manjšinskega jezika za večinski narod kot nujnost. Zanimiv je s tega pogleda bil oris organizacije šolstva za narodnosti v Jugoslaviji. Na področjih, kjer je z občinskim statutom zajamčena enakopravnost obeh jezikov, se vsi učijo oba jezika, kjer pa tega ni, je učenje jezika manjšine (oz. narodnosti) na ostalih šolah fakultativno.

Splošna slika, ki je iz tega srečanja izšla, je po eni strani nujnost, da se na jezikovno mešanih področjih uveljavi takšna kultura, ki ne bo zavračala druge, ki bo sposobna medsebojnega bogatenja in sodelovanja. Kot pogoj za to, čeprav samo pogoj, toda nujen, so pa potrebni primerni zakoni, ki edini lahko omogočijo manjšini, da vzdržuje svoje osnove, bodisi gospodarsko, kot družbeno in kulturno. Edino od prisotnosti obeh faktorjev bo mogoče enakopravno sodelovanje manjšin v družbenem življenju, kar je vse važnejše v sodobnem svetu, kot dokazuje zanimanje evropskega parlamenta in združenih narodov za to problematiko.

Toda sožitja ne more ustvariti manjšina sama, če ji je okdje sovražno in splošno vzdušje nedemokratično, kot je morda najbolj povedal predstavnik Ladincev.

Oni so to izkusili in rezultat je ta, da jih je danes le še peščica, ki je prisiljena zavračati sožitje, vsaj takšno kot ga pojmuje njihovo okdje.

DAROVİ IN PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine prispeva v sklad Dela L. 5.000 Lovriha Danilo iz Doline.

V počastitev spomina tov. Lojzke Grilanc daruje Torči Sosič z družino, Opčine, L. 20.000 v sklad Dela.

V spomin na dragega nečaka Alda Blažino, ki je umrl pred mesecem dni, daruje teta Viktorija Kodrič in Križa L. 25.000 v sklad Dela.

V spomin na Karolino Montagna daruje Josip Ota (Mizo) iz Boljunca L. 20.000 za Zvezo borcev Boljunec.

V spomin na ljubljeno hčerko Tatjana darujeta Justa in Rudolf Blažič L. 50.000 za Delo.

Ob izgubi tovarišice Grilanc Lojzke in tovariša Milkovič Alojza izraža sekcija KPI Opčine-Bani globoko sožalje prizadetim družinam in daruje L. 50.000 v sklad Dela.

V spomin na Johanco Šemec vd. Švab daruje Kodrič Viktorija L. 5.000 v sklad Dela.

Biekar Adalgisa prispeva v sklad Dela L. 5.000.

V spomin na Patrizia Košuto darujeta Nives in Giorgio L. 20.000 v sklad Dela.

Sekcija KPI Dolina
organizira v petek 22. novembra
ob 20. uri v centru «A. Ukmar»
pri Domju

Sejo razširjenega glavnega odbora dolinske sekcije KPI

Dnevni red:

- sekcijski kongres v okviru priprav na vsedravnici
- situacija v občini in deželi
- kampanja za včlanjevanje

Prisostvoval bo tov. NICO COSTA
član vodstva tržaške federacije

ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT

Bruno Križman

Nogometne litanije

S skritim regulatorjem ob navijačih Primorca na tekmi proti ekipi San Nazario. Na ograji igrišča brni radio nogometne litanije. Izvleček je napisan v približnem trebenskem narečju.

«...dio p. ... viš kuome je dal balo če duol... dio p. ... kaj tu so bale?»

«So škatenerane (nasprotniki)... dio p. ...»

«Dej Husu, dejmo... va indrio, va indrio»

«Kaku je pa radie?»

«Inter zgeblava tri neč. Tri neč zgeblava... altro ke Rumenige... so škatenerane... ta vide, ta ne muore več...».

Pristopi Nardo Kralj, nogometna ustanova v Trebčah in komentarji pridobijo bolj tehničen pečat.

«Nite druge ne muorejo jegrat z njem... vsaka bala ki pride... nej neč... nej neč».

«Ne pašava, ne pašava...»

Sodnik žvižga prekršek.

«...dio p. ...ma koša že mačelajo kuel la?»

Nardo Kralj: «Vse v sredino zdej, pagljede... vide kam tječe... v sredino jen se nejde s punto, da me je še napuote...»

«Čo! Roma in vantaggio!»

«...u difeži taku... ma pagljede... (naglas:) ma meti šta bala per tera dio p. ... (sodnik žvižga prekršek)... allora?... te zbijem pa nuagah!... čo mačelajo!... ma si vidu kuome pride bala?... se je ustrašu bale...»

«Eh Mauro,... Mauro če rječ duoste...».

Brez patriotizma ni šlo

V Montrealu se je zaključilo svetovno prvenstvo v orodni telovadbi, ki je imelo poleg formalne dodelitve naslovov tudi nalogo preverjati lanske škandale iz Los Angelesa. Olimpijski prvak ZDA se je predstavil s skrpano ekipo in brez reaganovskega patriotizma. Pri moških so se ZDA uvrstile na nepomembno 9. mesto. Pred njimi so bili kar štiri ekipe katerih lani v Las Angelesu ni bilo. V znatno bolj razredčeni konkurenci deklet so bile ZDA šeste. Pred njimi ponovno najdemo štiri vrste, ki na OI niso nastopile.

V obeh ekipnih konkurencah je zmaga Sovjetska zveza. Med posamezniki so postali svetovni prvaki Jurij Koroljev (SZ) in Jelena Šušunova ter Oksana Omeljancik (obe SZ) pri dekletih. V posameznih orodjih je prišlo do kolajn tudi nekaj drugih držav.

V šestem naletu Jadran uspešen

Nepredviden poraz odbojkaric Mebla

Pred domačim občinstvom je Jadran v šestem kolu košarkarskega prvenstva B-lige izbojeval svojo prvo zmago. Z rezultatom 73:67 je premagal ekipo iz Montebellune, eno šibkejših v ligi.

Pot do zmage nikakor ni bila lahka, ker Jadran v napadu še ni našel prave poti do koša, medtem ko je vsaj zadovoljivo opravil nalogo v obrambi. Najboljši strelec je bil Marko Ban, ki je dosegel 28 točk.

V naslednjem kolu bo Jadran nastopil v Veroni proti ekipi Pall. Scaligera. Moštvo spada v ožji krog favoritov čeprav je v šestem kolu doživelo prvi poraz sezone.

Doma bo Jadran igral 24. novembra in sicer proti Cremoni, ki vodi na lestvici s polnim številom točk.

Namiznoteniška ekipa Krasa je z lahkoto odpravila postavo iz Barcellona na Siciliji. Šlo je le za malo bolj intenziven trening.

Prvenstvo bodo sedaj za krajšo dobo prekinili in za točke se bodo igralke Krasa ponovno borile 8. decembra v Veroni proti postavi v kateri igra tudi bivša Krasovka Marina Cergol. Srečanje bo precej točno povedalo kdo lahko računa na državni naslov.

V uvodni prvenstveni tekmi odbojkarke B-lige je Meblo v Coneglianu izgubil tekmo od katere je pričakoval zmago. Igralke Mebla so ob tehnični prednosti pokazale običajno pomanjkanje samozavesti in so bile plen domačink predvsem zaradi pomanjkanja borbivosti, kar dopušča v obrambi številne napake. Rezultat je bil 3:2 v korist Cone-

gliana potem ko so meblovke v zadnjem odločilnem setu že vodile z 10:4. V soboto 16. novembra bo Meblo nastopil pred domačim občinstvom in se v Nabrežini pomeril z vrsto iz Mogliana.

Konec prejšnjega tedna je bil tudi domač košarkarski derbi mer Borom in Kontovelom. Junak srečanja je bil Kontovelec Ivo Grilanc, ki je iz velike razdalje zadel v zadnjih petih minutah tekme kar šestkrat in v bistvu sam zagotovil zmago svojim. V istem prvenstvu je Breg izgubil proti Santosu.

Vsa slovenska društva na prvih mestih

Nogometiški kriške Vesne so v prvenstvu druge kategorije dosegli nenavadno zmago s 7:1 proti sicer zelo šibkemu nasprotniku, veliko bolj dragocena pa je bila v osmem kolu zmaga Zarje (3:2) proti Vivai Busà. Vesna in Zarja sta se z zadnjima uspehoma vsidrali tik pod vrh lestvice.

Do zanimivega položaja je prišlo v turnirju tretje kategorije, kjer so vsa slovenska društva na prvih petih mestih lestvice. V sedmem kolu ni nobena enajsterica izgubila. Kras in Breg, ki sta igrala med seboj, sta remizirala. Primorje je odpravilo San Nazario (2:1), Primorje je v gosteh premagal Campanelle (3:1), Gaja pa je s tesnim 1:0 dosegla dve

točki proti narodnostni mešanici, ki nastopa v enajsterici tržaške univerze.

Prihodnje kolo, ki bo na sporedu 17. novembra bo imelo v derbiju Primorje - Kras najzanimivejšo točko.

Trebenci razpolagajo z dobrim napadom, Kras pa ima najboljšo obrambo. Obe sta letos še neporaženi. Primorje bo doma igralo proti Campanellam, Breg bo v Dolini nastopil proti Unionu, Gaja pa bo v Padričah sprejela S. Marco.

Primorje bi moralo obdržati prvo mesto in se od trebenskega derbija tudi okoristiti.

V drugi kategoriji bo Vesna igrala v Križu proti S. Luigi, Zarja v Bazovici pa proti Isonzu.

Kratek obisk v Buenos Airesu

«Reagan ordena, Alfonsin cumple»

Južnoameriški pečat bede, ki je tako izrazit že ob prihodu v Limo te ne udari ko prideš v Buenos Aires. Široke avenije, ki peljejo iz letališča v «macro centro» velemesta so speljane po prostranih parkih, kjer ni zloglasnih barak iz pločevine, kartona in desk.

Da se je v državi nekaj važnega zgodilo samo pred kratkim pa je očitno iz ogromnih napisov s politično tematiko, ki se rastezajo v desetine metrov po vseh zidovih in vzdolž avtocestnih vpadnic. Ta dogodek je bil sicer nekrvav prehod od izrazite vojaške diktature na parlamentarno demokracijo katero vodi Raul Alfonsin. Da bi se ljudstvo hotelo maščevati nad vojaki, ki so odgovorni za nekaj tisoč izginulih oseb, ni jasno razvidno. V južni Ameriki je namreč vsaka «demokratizacija» precej nezanesljiv pojem, ki se lahko tudi pri belem dnevu spremeni v novo obdobje terorja. Terjati preveč pomeni tudi izpostavljanje se in postati možna tarča po novem «golpe». Z izjemo napisov na «Plaza de Mayo» pred predsedniško palačo, ki so izrecno namenjeni zločincem je vse ostalo usmerjeno v materialne probleme države. Največ je napisanega o mednarodnem denarnem skladu in o ogromnem dolgu katerega Argentina nemočno prenaša.

«No pagar la deuda externa» (Dolg se ne plača) je najbolj logično in jasno novodilo ljudstva vladi. Seveda so taka navodila delo manjšine, ki je večinoma še zelo malo politizirana in ni slučajno, da se ob takih napisih večkrat opazi tudi srp in kladivo. Avtorji teh gesel imajo v celoti prav. Dolg se je nakopičil zaradi kraje in faronskih posegov generalov in visoke gospode. Denar ni služil narodu, temveč se je z njim podpiral luksuz bogatašev. Zakaj bi moral narod sedaj plačevati?

Napis «Reagan ordena, Alfonsin cumple» (Reagan ukazuje, Alfonsin izvršuje) sem opazil izrecno samo enkrat. Tudi ta izraža kristalno jasno misel. «Demokratizacijo» Argentine so odločili v Washingtonu kot varovalko za hujše zlo in Alfonsin sedaj lahko vtika generale v zapor in oklicuje obsedno stanje, prave moči pa nima. Imel bi jo če bi se v celoti oprl na ljudstvo, ker pa temu ne sme zaupati se mora naslanjati na tisti del vojske, ki je uradno zvest.

Z Argentinci je danes na cesti mučno govoriti o tangih, gaučih in nogometu. Skrbi so drugje: kaj v loncu? Dnevno sem srečeval delavske povorke, kjer je bilo najpogosteje slišati geslo «Tenemos hambre» (lačni smo). V februarju je bila cena mesa z ozirom na kupno moč dvakrat višja kot pri nas. V državi kjer

je ob 20 milijonih prebivalcev kakih 50 milijonov krav, izvažajo pa se tudi ogromne količine žitaric. Denar tega velikega bogastva se steka skoraj v celoti v blagajne multinacionalnih družb z ameriškim, angleškim, nemškim in švicarskim kapitalom. Domače finance upravljajo največ nepriljubljeni Židje, ki so se po begu iz Nemčije tu ponovno znašli s pobeglimi nacisti. V tem finančnem položaju so cene vsak mesec narasle za kakih 30 odstotkov, plače pa so se povisale za slabih 15. V obtoku so bili

tem pa sem se zavedal komaj na poti čez Ande v Čile ko sem jih pogostoma srečaval po poti. Baje se oficirji sploh boje na cesti, da bi jih ljudje ne linčali. Morda je to res, za zidovi pa se nekaj kuha. Kuha se sicer tudi izven zidov če vsak priložnostni sogovornik pride do enakega zaključka o možnem izhodišču sedanjega stanja v «guerra civil», v državljanski vojni.

Zadnje aretacije, ki so brez dvoma le konica ledene gore so dokaz o nevarnih težnjah. Kaj bo ukrenil Alfonsin če bo

La Justicia no los castiga y el Gobierno los asciende PREMIAN A LOS ASESINOS

še bankovci po milijon pesov kar pa je predstavljajo skromno vsoto naših 650 (!) lir. Tri vožnje z mestnim avtobusom in milijona ni bilo več.

V časopisu sem srečal zanimivo izjavo nekega generala, ki je slovesno potrjeval, da vojska ni imela namena nastopiti, čeprav so bila mnenja v vrhovnem štabu močno deljena. Kaj torej pomeni aretacija 12-ih oficirjev ko je «golpe» dejansko uradno prisoten v najvišjih vojaških krogih?

Vojakov po cestah nisem opazil. O

prišlo do običajnega «pronunciamentu»? Verjetno ne misli postati revolucionar kot Fidel Castro na Kubi, Salvador Allende v Čilu in sedaj Daniel Ortega v Nikaragvi. Ob zori ga bodo vojaki odpeljali neznan kam in nato bo brez težav in predsodkov nadaljeval poklic odvetnika. Dosedanji ukrepi tega predsednika, ki je vsaj v materialnem pogledu poštena osebnost, niso prepričali širokih množic ljudstva o namenih, da bi se skušalo stvari obrniti njim v prid. Kaj šele, da bi se že uživali vsaj skromni sadovi.

V odviru sodelovanja z Ilirsko Bistrico
organizirata sekcija KPI iz Nabrežine
in krožek «P. Tomažič»

v torek 18. t.m.
ob. uri v Nabrežini
srečanje na temo

PRIPRAVE NA 13. KONGRES ZVEZE KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

Predaval bo tov. Jože SMOLE
član predsedstva ZKS

Razgledi po svetu 13. septembra 1985

Tito, Stalin in Zahod

Ob knjigi dr. Jožeta Pirjevca
Tito, Stalin e l'Occidente.

Marjan Sedmak

Založništvo tržaškega tiska je pred nedavnim v italijanščini izdalo delo docenta na tržaški univerzi dr. Jožeta Pirjevca *Tito, Stalin e l'Occidente*. Gre za prikaz, katerega osrednji trenutek so tisti meseci leta 1948, v katerih je razhajanje med KP SZ in KPJ oziroma med Stalinom in Titom postalo javno in konfliktno, ki pa segajo tako časovno kot tudi vsebinsko daleč nazaj.

Vsebinsko je ozadje spora zasnovano na dveh ravneh. Prva je tista, ki se nanaša na komunistično gibanje (oziroma najprej Kominterno, po letu 1943 pa tisti urad pri CK KP SZ, ki je bil zadolžen za zveze s tujimi partijami in ki ga je vodil Dimitrov) ter na njegov pogled na obliko zaveznitve v protifašističnem boju, vključno z vprašanji, kot so vnašanje socialističnih revolucionarnih prvin v ta boj, vključevanje drugih demokratičnih sil vanj in na sploh vprašanje pluralizma v tej zvezi ter vprašanje obveznosti ali neobveznosti »modela« oktobrske revolucije. Druga raven pa je raven mednarodnih odnosov, tista raven, na kateri se je prav v obdobju 1944-1948 odvijal proces, katerega posledice so potem postale temeljna stvarnost našega časa. V tem procesu je kljub mnogim upom – tudi Stalinovim – razpadla tista zasnova, v kateri naj bi velesile (štiri oziroma kasneje pet »policistov«) v medsebojnem sodelovanju skrbele za varnost in stabilnost sveta: med temi »policisti« naj bi bila tudi Sovjetska zveza. Že ob koncu vojne so se v zvezi s procesom delitve vplivnih območij odnosi med zavezniki začeli zaostrovanje in leta 1948 se je iz tega dokončno izcimila konstrukcija, v kateri živimo tudi danes, konstrukcija blokovsko urejenega bipolarnega sveta.

Ko je VII. kongres Kominterne leta 1935 tudi formalno zavrgel politiko »razreda proti razredu« in politiko »socialfašizma« kot poglavitnega nasprotnika, se je s politiko ljudskih front (za obrambo pred fašizmom in boj proti njemu) odprla vrsta vprašanj, ki so

bila izredno pomembna za doktrino Kominterne ter vseh njenih sekcij. Šlo je za vprašanje razmerja komunističnih partij do drugih političnih formacij, ki so bile vključene v ljudske fronte; za vprašanje, ali je naloga komunistov v ljudskih frontah predvsem braniti demokratične institucije, ki jih je ogrožal fašizem, ali pa naj bodo ljudske fronte odskočišče za »drugo stopnjo«, za socialistično revolucijo; za vprašanje diktature proletariata, se pravi za vprašanje obče veljavnosti ali neveljavnosti vzorca, po katerem je potekala oktobrska revolucija; pa tudi za vprašanje odnosa med centrom in sekcijami, med Kominterno in njenimi sekcijami. Na večino teh bistvenih vprašanj doktrine VII. kongres ni dal odgovorov ali pa so bili ti odgovori različni (celo med referatoma Dimitrova in Togliattija, ki sta konec koncev le zagovarjala decentralizacijo gibanja in vključevanje v nacionalne stvarnosti, bi lahko našli razlike). Prav zato pa je VII. kongres dopustil tisto raznoliko prakso, zaradi katere se je lahko tudi jugoslovanska partija spet bolj posvetila terenu in zaradi katere je izbruh vojne dočakala bolj pripravljena kot vrsta drugih partij.

Do novega zasuka, ki prav tako razkriva nenehno instrumentaliziranje komunističnega gibanja s strani sovjetske zunanje politike, je prišlo po 22. juniju 1941, ko je Nemčija napadla SZ. Kominternina je tokrat oklicala politiko nacionalnih front, najbolj zgodovorno definicijo te politike pa vsebuje brzojavka, ki jo je Kominternina poslala KPJ v dneh neposredno po napadu na SZ in v kateri je rečeno, da je poglavitna naloga komunistov boj proti fašizmu in ne socialistična revolucija. Ta zasnova je ostala v veljavi vse do leta 1947 (pomembna izjema je Poljska, vendar pa gre veliko odgovornosti za težave pri sestavljanju koalicijske vlade tudi na rovaš londonske begunske vlade) in so jo v praksi uveljavljali tudi, ko je šlo za sestavljanje vlad v vzhodni Evropi; z njo so cveteli tudi različni pristopi, ki so poudarjali nacionalne posebnosti pri razvijanju socialističnih vsebin, pri čemer ni šlo samo za taktiko, s katero bi želel Stalin pomiriti zahodne zaveznike in jih prepričati, da nima revolucionarnih ciljev (deloma je bila v ta namen leta 1943 razpuščena tudi Kominternina; socializem ni bil več samo država, postal je tudi vesela in Stalinu je bila za doseganje njegovih zunanje-političnih ciljev Kominternina bolj ovira kot pomoč), marveč tudi za povsem otipljiv splet odnosov, ki so nastali med udeleženci protifašističnega boja, ter za politiko, ki se je oblikovala na tej podlagi. Zaradi zaostrovanja hladne vojne pa je ob prehodu iz leta 1947 v leto 1948 prišlo do vnovičnega zasuka: Stalin je začel hitro uveljavljati politiko idejnega, vojaškega in organizacijskega poenotenja, ki se je začelo tako, da so komunistične partije začele prevzemati oblast vključno v svoje roke; frontne organizacije, ki so ostale, pa so dobile položaj transmisij.

V tem dolgem in zapletenem procesu je bila KPJ, če ne nenehoma, pa vsaj pogosto navzkriž z določnimi interesi tekoče politike ZSSR; po letu 1939 je nadaljevala priprave na spopad s fašizmom; po vstaji je v svojo politiko kljub napotilom iz Moskve vključila

revolucionarne cilje; po zmagi je ne glede na sporazum Tito-Šubašić in spet kljub svarilom iz Moskve ohranjala oblastveni monopoli in gradila oblast na konceptu diktature proletariata; ne glede na to pa je eden od očitkov, ki so bili naslovljeni nanjo v prvi polovici leta 1948, ravno ta, da se »utaplja v fronti«.

Druga raven, ki predstavlja ozadje dela dr. Jožeta Pirjevca, pa je tisti – deloma že omenjeni – proces, zaradi katerega je Sovjetska zveza po letu 1944 začela postajati iz zaveznika nasprotnik zahodnega sveta. Ne da bi se spuščali na spolzko področje odrejanja krivde in odgovornosti za to (ameriška »revizionistična« šola je dovolj dokumentirano pripisuje kar zahodnemu delu protifašističnega zaveznitva in ugotavlja, da si je Stalin tja do leta 1947 prizadeval dokazati, da želi biti korekten in da ne misli s podžiganjem revolucij podirati komaj pridobljenega novega svetovnega ravnateljstva), pa je treba opozoriti na to, da je bila kal takšnega razvoja posajena že ob samem nastanku protifašistične koalicije, ko se je začel pogovor o povojnih ciljih in ko je bila SZ implicite in *expressis verbis* priznana pravica, da si na svojih mejah ustvari pas »prijateljskih držav«. Tudi v tem kontekstu je bilo jugoslovansko ravnanje navzkriž s taktičnimi in strateškimi potrebami ZSSR vsaj na dveh področjih: v težki s tržaškim vprašanjem (ker Stalin zavoljo Trsta ni bil pripravljen tvegovati, da mu očitajo eskpanzionizem in pa v zvezi z vstajo v Grčiji, ki je Stalin vse do zadnjega ni podpiral).

Seveda pa do konflikta leta 1948 ni prišlo zaradi teh posamičnih razhajanj, marveč zaradi njihove celote: preveč samostojne Jugoslavije ni bilo moč vključiti v proces tistega idejnega, organizacijskega in vojaškega poenotenja, ki ga je sprožil Stalin po ustanovitvi Informacijskega biroja leta 1947, mimo tega pa je takšen profil KPJ podžigal strasti samostojnosti v drugih partijah Vzhodne Evrope, kot priča skoraj pretresljivi »Držite se!«, ki ga je izrekel Dimitrov že sredi samega spora na poti prek Beograda v Prago. In prav to je predmet dela dr. Jožeta Pirjevca, ki je dobro izkoristil zahodne vire (precejšen del njegove analize je namreč posvečen zahodni percepciji spora med Jugoslavijo in SZ) ki so že dolgo časa odprti, in prav tako tudi vire, ki so na voljo v Jugoslaviji, med njimi predvsem pričevanja udeležencev (manj pa žal arhivsko gradivo, ki ni v celoti dostopno). Slaba stran vseh del te vrste pa je analiza »vzhodne« strani, vendar pa krivda za to ne gre na rovaš avtorja, marveč jo je treba pripisati dejstvu, da so vzhodni arhivi pač slej ko prej zaprti, tako da vse analize te vrste temeljijo bodisi na pričevanjih beguncev in disidentov ali pa na tistem zahodnem arhivskem gradivu, ki predstavlja neposredno reakcijo na dogodke v vzhodnih deželah. Delo se bere zelo tekoče, zainteresirani italijanski bralci ali pa bralci, ki je več italijanščine, pa si bo ustvaril še bolj pregledno podobo tega izjemno zanimivega obdobja svetovne zgodovine in zgodovine komunističnega gibanja, če ga bo bral skupaj z delom Paola Spriana I Komunisti europei e Stalin, ki je izšlo pred dvema letoma.

Latinska Amerika in neuvrščenost

»ZELENA CELINA« SE PREBUJA

Latinska Amerika že nekaj let vzbuja zanimanje sveta, pa najsi gre za gospodarska, politična ali ideološka vprašanja. Kaže pa, da je vse bolj omejeno na razvojne probleme, za katere pa »zelena« celina v zadnjem času poskuša le nekako najti rešitev, si poiskati izhod iz krize, ki jo je doletela, iz morda najhujše krize v vsej njeni zgodovini. Latinska Amerika je največja dolžnica, to pa je že prestrašilo njene upnike – zahodne industrijske države.

Pred kratkim je bila v Dubrovniku mednarodna konferenca o sofinansiranju, ki se je še posebej ukvarjala z izkušnjami Latinske Amerike, z izkušnjami najbolj zadolžene skupine držav v razvoju.

Druga podobna konferenca, lanski sestanek predsednikov vlad in drugih funkcionar-

jev 28 latinskoameriških držav v Quitu (Ekvador), pa je bila v mairsičnem nekaj povsem drugega kot sestanek v Dubrovniku. Prvič v zgodovini zelene celine so se namreč sestali najodgovornejši državniki tega dela sveta, da bi skupaj poiskali zdravilo za gospodarske težave. Stopnja gospodarske rasti je namreč v Latinski Ameriki zelo nizka. Gospodarski kazalci so v Latinski Ameriki tako neugodni, kot še nikoli doslej. Bruto narodni proizvod je na ničli. Hkrati je bila inflacija v preteklih letih dosegla v povprečju 130 odstotkov, v nekaterih državah, kot sta Argentina in Brazilija, pa celo več sto odstotkov. V Boliviji dosega inflacija nesluteno razsežnost – več tisoč odstotkov! Položaj je še bolj zaskrbljujuč, če vemo, da je nataliteta v Latinski Ameriki – 2,5 odstotka.

Kolikor bolj se je povečal delež tujega kapitala, toliko bolj so se te države zadolževale, kar zdaj že ogroža obstanek deset in stotin milijonov prebivalcev tega dela sveta. Samo srednjeročni in dolgoročni dolgovi držav Latinske Amerike presegajo 360 milijard dolarjev! To je več kot polovica vseh dolgov vseh držav v razvoju. Za primerjavo naj bo podatek, da so dolgovi tujini za 40 odstotkov višji kot je vrednost bruto narodnega dohodka v večini držav Latinske Ame-

rike. Največja dolžnica je Brazilija z več kot 90 milijardami dolarjev dolga, slede pa ji Mehika, Argentina itd. Posamezne države bi morale samo za odplačevanje obresti dati skoraj polovico dohodka iz izvoza. Kje pa je še glavnica? Zato so vse te države zaprosile za preložitve odplačevanja dolgov, nekaterim so upniki to odobrili, drugim ne. V Latinski Ameriki je položaj tako zapleten, da še ni videti skorajšnjega pravega izhoda – toda s pametnim ravnanjem ga bo mogoče poiskati in ga bo tudi treba najti. Sestanek v Quitu je bil bolj politične narave, kajti njegov namen je bil poiskati možnosti za izhod iz gospodarske krize, pot do njega pa spet pelje po gospodarskih stopnicah.

Latinska Amerika vidi rešitev v reformi mednarodnega denarnega in finančnega sistema. Prav tako zahteva odpravo protekcionističnih ovir in preprečevanje ustvarjanja novih takšnih pregrad, predlaga tudi večstranske akcije za stabilizacijo cen primarnih proizvodov. S tem pa se vrača k že prej postavljenim zahtevam držav v razvoju, ki so bile znova poudarjene na sedmi konferenci neuvrščenih v Colombu, pa tudi na drugih sestankih (sestanek Skupine 77 v Buenos Airesu, šesta konferenca UNCTAD).

Komunist

Odkriti pritiski

Toda države Latinske Amerike so hkrati pod političnim, pa tudi pod vojaškim pritiskom militarističnih krogov tega dela sveta, predvsem pa ZDA. Najbolj prepričljiva zgle-da za to sta nekoč Kuba in zdaj Nikaragva. Najnovejši ukrep je gospodarski bojkot, ki so ga proti Nikaragvi uvedle ZDA. Kako dolgo? Tega za zdaj še nihče ne ve. Tako kot drugim državam Latinske Amerike tudi tej grozi, da jo bodo gospodarske težave zlomile. Zdi pa se, da se latinskoameriške države globoko zavedajo svojega sedanjega položaja in da se močno trudijo, da bi se povezale med sabo in tako lažje in uspešneje nastopile proti gospodarski krizi ter napadom na svojo neodvisnost. Solidarnost je zanje največjega pomena in razmere jih kratkoma silijo vanjo. Ob vseh teh najhujših težavah pa se države »zelene celine« prav zdaj nekako prebujajo iz otopenosti, ki jih je zajela že dolgo tega. Latinskoameriški velikan se je premaknil.

Nauki iz New Delhija

Zdaj postaja že tudi jasnejša vsa daljnosežnost sporočila sedmega vrhunškega sestanka neuvršenih držav v New Delhiju, na katerem so narodi Latinske Amerike objavili svoje spoznanje, da je zanje izhod iz krize, ki je večplastna, prav v njihovi odločitvi za samostojnost in v njihovi odločnosti, da se bodo brezkompromisno bojevali proti imperializmu, kolonializmu in neokolonializmu, pa tudi proti vsem drugim oblikam tuje dominacije in hegemonije. Toda sedmi sestanek neuvršenih na vrhu je dal tudi praktične rezultate, ki lahko koristijo državam v razvoju oziroma članicam neuvršenega gibanja. Pred kratkim se je namreč končalo delo skupine strokovnjakov iz petih držav: Indije, Mehike, Tanzanije, Alžirije in Jugoslavije o smereh reševanja finančno monetarnih problemov, da bi dosegli enakost, se pravi, odpravili diskriminacijo do držav v razvoju. V svojem poročilu, ki je bilo prvi nas objavljeno, so kritično razčlenili sedanje razmere in opozorili na prihodnost mednarodnega denarnega in finančnega sistema. Ta sistem pa bi moral na povsem drugačnih izhodiščih, kot so sedanja, spremljati tehnološki razvoj na svetu. Torej ima monetarno-finančni sistem prihodnosti, če bo preurejen, to pa bi lahko bila velika naloga generacij. Kajti sistem, ki je nastal takoj po drugi svetovni vojni, ni več dober za povsem spremenjene mednarodne okoliščine, ki so nastale predvsem s tem, da so na mednarodno prizorišče stopile mnoge na novo osvobodene države. Pa ne samo to. Stari monetarno finančni sistem je postal zavora za razvoj celotnega svetovnega gospodarstva in je zdaj le še po meri ozkim interesom velikih centrov svetovnega gospodarstva, ki bi si radi obdržali svoje privilegirane položaje. Toda ti centri moči ali posamezne države, ki stoje za njimi, si s tem žagajo tudi vejo, na kateri sedijo. Kajti ti monopolistični krogi z različnimi ovirami zavirajo tudi razvoj ostalega dela sveta, to

pa najbolj prizadene države v razvoju to pa so predvsem neuvrščene države. Vprašanje je, kako dolgo bo še tako? Če se bo to nadaljevalo, bo ogrožen mir, pa ne samo zaradi nevarnosti jedrske katastrofe, temveč tudi zaradi nevarnosti eksplozije socialnih neenakosti. Latinska Amerika to morda najlepše dokazuje: socialni nemiri kot posledica gospodarske krize, dolgov in nezaposlenosti pretresajo mnoge države v tem delu sveta.

Opiranje na lastne sile

Izvedenci petih držav so v poročilu, sestavljenem v Indiji, predlagali sklic svetovne konference o finančah in razvoju. Spomnimo se, da je tudi Sporočilo iz New Delhija zaradi obstoječe neenakosti na svetu opozorilo na to, da je treba preoblikovati mednarodni denarni in finančni sistem. Pokojna Indira Gandhi, ki je po naročilu sedme konference na vrhu sestavila to skupino strokovnjakov petih držav za proučevanje razvoja monetarno-finančnega sistema, se je zavzemala za mednarodni dialog o tej problematiki. Bila je pobudnica sestanka voditeljev držav ali vlad v New Yorku oktobra 1984, na katerem so državniki iz držav v razvoju, pa tudi iz razvitih držav, izrekli zaskrbljenost zaradi sedanjih razmer in podprli temeljna izhodišča Sporočila iz New Delhija. Indira Gandhi je v predgovoru k poročilu »peterice«, o katerem tu pišemo, med drugim naročila: »Za reševanje globalne krize ni druge možnosti kot dialog med nami.«

Očitno je, da narodi Latinske Amerike, čeprav so v zadnjem času kar precej omahovali, vse bolj spoznavajo, da pomoči ne morejo pričakovati od močnih in velikih, temveč morajo iskati skupni izhod skupaj z vsemi drugim državam, predvsem pa neuvršenimi. Neuvrščeno gibanje daje okvir za takšno akcijo: dal je in daje pomoč skupini Contadora, ki ima po mnenju vseh največ možnosti najti rešitev za mnoge politične, pa tudi gospodarske probleme na »zeleni« celine. Ta skupina namreč pri svojem delu izhaja iz izvirmih načel neuvršenega gibanja. To je potrdil tudi ministrski sestanek v Managvi (Nikaragva) pomladi leta 1983, na katerem so razpravljali o položaju v Karibih, pa tudi sedmi vrhunski sestanek neuvršenih v New Delhiju jeseni istega leta. Vse to je posledica vse močnejšega razpoloženja v Latinski Ameriki, da bi načelo neuvršenosti sprejeli kot temelj prihodnosti držav in vsega tega dela sveta. Zato se tudi vse več držav tega območja vključuje v neuvrščeno gibanje, še posebej veliko se jih je priključilo po šesti konferenci, prvem sestanku neuvršenih na vrhu, ki je bil v Latinski Ameriki. Zdaj je že 15 latinskoameriških držav med enakopravnimi članicami neuvršenega gibanja, status opazovalk pa ima 10 držav. Tudi zato so problemi te celine pogosteje na dnevnem redu srečanj neuvršenih tudi v ZN, kar ima prav tako določeno težo. Emancipacija držav Latinske Amerike kljub vsem težavam nezadržno napreduje, na njeno krepitev pa vsakakor vpliva tudi neuvrščeno gibanje.

Dr. Čedomir VUČKOVIĆ

Enotnost

(nadaljuje s 1. strani)

di nekatere druge dejavnike, ki utegnejo vplivati na odobritev ukrepov in torej zadostitev mednarodnim obveznostim, izhajajočim iz osimskega dogovora.

Vse to nas ne čudi, čeprav ugotavljamo, da ni bila upoštevana svoj čas izrečena misel, da je uresničevanje ustavnih načel v določeni meri nujna domena strank, ki so sooblikovale italijansko ustavo in torej mora zajeti krog silnic, ki so širše od trenutne vladne koalicije.

Drži pa, da je vse to le priprava na daljšo razpravo med strankami najprej, v vladi pozneje in, končno, v parlamentarnih organih.

Minister za dežele Vizzini je v imenu vlade zagotovil, da bo pred razpravo v samem ministrskem svetu poizvedel tudi za mnenje Slovencev, oziroma njihovega enotnega predstavništva. To obvezo je nekajkrat potrdil in pričakujemo si, da od nje ne bo odstopal, saj bi v nasprotnem primeru kršil temeljno načelo, da imajo zainteresirani sveto pravico, da povedo svoje mnenje, predlagajo morebitne popravke in si nato še pridržijo pravico, da dokončno oceno o tem, ali so z zakonom zadovoljni ali ne, povedo šele v trenutku, ko je prišel do konca svoje parlamentarne poti.

Želeli smo si, da bi Slovenci prišli do teh odločilnih srečanj s skupnimi stališči. Ta cilj bomo zasledovali še naprej, čeprav se zavedamo, da bo sedaj težje. Vendar se zavedamo tudi svoje odgovornosti, ki je odgovornost stranke, za katero glasuje večina Slovencev v Italiji, kar prihaja do izraza tudi v edinem parlamentarnem zastopstvu, s katerim razpolaga naša skupnost. To je odgovornost politične sile, ki zavzeto sodeluje v enotnih nastopih, ni pa nikoli prepuščala drugim pravice, da jo zastopajo ali govorijo v imenu celotne manjšine, ne da bi bila sama soudeležena v vseh trenutkih odločanja.

Zdi se nam zmotno vzbujati vtis, da bibe dvanajsta ura in se sedaj mudi. Razprava o vsebini zaščitnega zakona, če misli vlada zares in če ne bodo prevladale zaviralne sile, bo še dolga. Prav zato smo komunisti dali pobudo, naj bi se parlament, in v njem vse demokratične sile, javno obvezali za zaščito slovenske manjšine z izglasovanjem popravka k državnemu proračunu za leto 1986 in ustrezno triletno, ki naj predvideva ustrezno finančno kritje ukrepov, izhajajočih iz zaščitnega zakona.

To bo, po našem mnenju, prvi preizkusni kamen sicer deklarirane dobre volje političnih sil in vlade.